

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет управління, адміністрування та туризму

Кафедра економічної теорії, підприємництва та торгівлі

ЗАТВЕРДЖУЮ

Дека́н факультету технологій і дизайну
Тетяна ІВАНШЕНА

05.09.2024 р.

Навчальна дисципліна Громадянське суспільство
Освітньо-професійна програма Хімічні технології та інженерія
Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Загальна інформація

Позиція	Зміст інформації
Викладач(і)	Любохинець Лариса Сергіївна
Профайл викладача	https://eteb.khmnu.edu.ua/lyubohynecz-larysa-sergiyivna/
E-mail викладача(ів)	liubokhynetsl@khmnu.edu.ua
Контактний телефон	заповнюється за домовленістю
Сторінка дисципліни в ІСУ	https://msn.khmnu.edu.ua/course/view.php?id=6303
Навчальний рік	2024-2025
Консультації	Очні: четвер, 3-я пара, 4-506 онлайн: за необхідністю та попередньою домовленістю

Характеристика дисципліни

Статус дисципліни	Форма p1j.ennz.jcdsnb	Курс	Семестр	Загальний обсяг		Кількість годин							Курсовий проект	Курсова робота	Форма семестрового контролю	
				Кредити ЄКТС	Години	Аудиторні заняття					Самостійна робота, в т.ч. ІРС	з залік			іспит	
						Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття	Семінарські заняття						
О	Д	1	1	4	120	54	18		36		66			+		

Анотація дисципліни

Дисципліна «Громадянське суспільство» передбачає вивчення процесу становлення та еволюції розвитку громадянського суспільства в Україні, визначення ролі держави у формуванні демократичного суспільства, забезпечення сталого розвитку. Дисципліна має міждисциплінарний характер, є складовою обов'язкової частини дисциплін загальної підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 161 Хімічні технології та інженерія за освітньо-професійною програмою «Хімічні технології та інженерія». Дисципліна викладається для студентів денної форми здобуття освіти. При викладанні дисципліни використовуються активні і творчі форми проведення занять, зокрема елементи комп'ютерного моделювання, слайди, ситуаційні та інтерактивні вправи тощо.

Пререквізити: вихідна

Кореквізити: Культура мовлення та ділове спілкування; Основи екології в хімічних технологіях.

Мета і завдання дисципліни

Мета дисципліни. Формування особистості фахівця, здатного вирішувати типові та складні завдання механізму функціонування громадянського (демократичного) суспільства та його інститутів, визначення місця і ролі публічної влади (правової держави) у процесі становлення громадянського суспільства, ознайомлення з основами та принципами взаємовідносин громадянського суспільства та держави та умов сталого розвитку, а також використовувати у виробничій і соціальній діяльності фундаментальні поняття і категорії державотворення для обґрунтування власних світоглядних позицій та політичних переконань.

Завдання дисципліни. Надати базові знання про сутність, особливості, проблеми та тенденції розвитку громадянського (демократичного) суспільства у світі та в Україні; набуття вмінь аналізувати та оцінювати сучасну політичну практику та місце органів місцевого самоврядування, громадських організацій у соціально-політичних процесах.

Очікувані результати навчання.

Студент, який успішно завершив вивчення дисципліни, має: **відтворювати** моральні, культурні, наукові цінності, примножувати досягнення суспільства в соціально-економічній сфері; **асоціювати** себе як члена громадянського суспільства, наукової спільноти, визнавати верховенство права, зокрема у професійній діяльності, **розуміти і вміти користуватися** власними правами і свободами, **виявляти повагу** до прав і свобод інших осіб, зокрема, членів колективу; **визначати** базові цінності інститутів громадянського суспільства та роль організацій громадянського суспільства в соціально-економічному розвитку країни; **діяти** у відповідності з принципами соціальної відповідальності та громадянської свідомості; **проявляти** повагу до індивідуального і культурного різноманіття, **застосовувати** набуті знання для запобігання корупції та будь-яким проявам недоборочесності в сфері хімічних технологій та інженерії.

Тематичний і календарний план вивчення дисципліни

№ тижня	Тема лекції*	Тема практичного заняття*	Самостійна робота студентів		
			Зміст	Год.	Література
1	2	3	4	5	6
1	Еволюція громадянського суспільства та етапи його формування.	Еволюція громадянського суспільства та етапи його формування.	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю.	4	[1, с. 6-12; 3, с. 6-22; 6, с. 12-68; 8]
2	Моделі громадянських суспільств. Громадянське суспільство і демократія.	Моделі громадянських суспільств.	Опрацювання теоретичного матеріалу. Підготовка до практичного заняття. Отримання завдання для виконання індивідуального домашнього завдання.	4	[1, с. 6-12; 3, с. 6-22; 6, с. 12-6; 8]
3	Теорії суспільного вибору	Громадянське суспільство і демократія.	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Підбір матеріалів, опрацювання літературних джерел для виконання ІДЗ.	4	[1, с. 33-35; 4, с. 87-111, 301-316; 6, с. 289-330; 7, с. 407-436; 8]
4		Теорії суспільного вибору.	Опрацювання теоретичного матеріалу. Підготовка до практичного заняття.	4	[1, с. 33-35; 4, с. 87-111, 301-316; 6, с. 289-330; 7, с. 407-436; 8]
5	Демократія, політична свобода та економічний порядок	Теорія суспільного вибору	Опрацювання теоретичного матеріалу. Підготовка до практичного заняття. Виконання ІДЗ	4	[1, с. 41-47; 3, с. 64-67; 4, с. 301-316; 7, с. 438-584]
6		Демократія, політична свобода та економічний порядок.	Опрацювання теоретичного матеріалу. Підготовка до практичного заняття. Підготовка до тестового контролю з т. 1-3	4	[1, с. 41-47; 3, с. 64-67; 4, с. 301-316; 7, с. 438-584]
7	Державність та державне регулювання економікою. Громадянське суспільство і правова держава	Демократія, політична свобода та економічний порядок.	Опрацювання теоретичного матеріалу. Підготовка до поточної контрольної роботи, виконання ІДЗ	4	[1, с. 6-12; 3, с. 22-24, 34-40; 5, с. 143-190; 6, с. 68-202, 331-349]
8		Державність та державне регулювання економікою.	Опрацювання теоретичного матеріалу. Підготовка до контрольної роботи за темами 1-4	4	[1, с. 6-12; 3, с. 22-24, 34-40; 5, с. 143-190; 6, с. 68-202, 331-349]

9	Соціалізація громадянського суспільства	Громадянське суспільство і права держава	Опрацювання теоретичного матеріалу. Підготовка до практичного заняття. Виконання ІДЗ	4	[1, с. 35-40; 3, с. 67-80; 7, с. 156-207; 7, с. 268-355]
10		Соціалізація громадянського суспільства.	Опрацювання теоретичного матеріалу. Підготовка до практичного заняття. Виконання ІДЗ	4	[1, с. 35-40; 3, с. 67-80; 4, с. 156-207; 7, с. 268-355]
11	Інтелектуальна активність громадянського суспільства	Соціалізація громадянського суспільства.	Опрацювання теоретичного матеріалу. Підготовка до практичного заняття.	4	[1, с. 35-41; 6, с. 462-494; 7, с. 190-209]
12		Інтелектуальна активність громадянського суспільства.	Опрацювання теоретичного матеріалу. Підготовка до практичного заняття. В Тестовий контроль Т.4-6	4	[1, с. 35-41; 6, с. 462-494; 7, с. 190-209]
13	Соціальна відповідальність суб'єктів громадянського суспільства як чинник сталого розвитку	Інтелектуальна активність громадянського суспільства.	Опрацювання теоретичного матеріалу. Підготовка до практичного заняття.	4	[2, с. 67-80; 5, с. 597-629; 6, с. 409-460; 7, с. 177-184]
14		Соціальна відповідальність суб'єктів громадянського суспільства як чинник сталого розвитку.	Опрацювання теоретичного матеріалу. Підготовка до практичного заняття та поточного контролю.	4	[2, с. 67-80; 5, с. 597-629; 6, с. 409-460; 7, с. 177-184]
15	Доброчесність та громадська участь у запобіганні корупції	Соціальна відповідальність суб'єктів громадянського суспільства як чинник сталого розвитку.	Опрацювання теоретичного матеріалу. Підготовка до практичного заняття та поточного контролю. Оформлення та здача індивідуального домашнього завдання	4	[2, с. 7-16, 41-55, 133-154, 193-197]
16		Доброчесність та громадська участь у запобіганні корупції	Опрацювання теоретичного матеріалу. Підготовка до практичного заняття та поточного контролю.	4	[2, с. 7-16, 41-55, 133-154, 193-197]
17	Проблеми функціонування громадянського суспільства в умовах глобальних викликів	Доброчесність та громадська участь у запобіганні корупції	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю. Модульна контрольна робота т.5-9		[4, с. 330-339; 5, с. 716-747]
18		Проблеми функціонування громадянського суспільства в умовах глобальних викликів.	Опрацювання теоретичного матеріалу. Тестовий контроль т.7-10	4	[4, с. 330-339; 5, с. 716-747]

Примітка: Лекції проводяться один раз на два тижні, практичного заняття проводяться один раз у тиждень по дві години.

Політика дисципліни.

Організація освітнього процесу з дисципліни відповідає вимогам положень про організаційне і навчально-методичне забезпечення освітнього процесу, освітній програмі та навчальному плану. Студент зобов'язаний відвідувати лекції і практичні заняття згідно з розкладом, не запізнюватися на заняття, індивідуальне домашнє завдання виконувати відповідно до графіка. Пропущене практичне заняття студент зобов'язаний опрацювати самостійно у повному обсязі і відзвітувати перед викладачем не пізніше, ніж за тиждень до чергової атестації. До практичних занять студент має підготуватися за відповідною темою і проявляти активність. Набутті особою знання з дисципліни або її окремих розділів у неформальній освіті зараховуються відповідно до Положення про порядок визнання і зарахування результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ (<https://khmmu.edu.ua/wp-content/uploads/normatyvni-dokumenty/polozhennya/pro-poryadok-vyznannya-ta-perezarahuvannya-rezultativ-navchannya.pdf>).

При виконанні індивідуального домашнього завдання з дисципліни студент має дотримуватися політики доброчесності. У разі наявності плагіату він отримує незадовільну оцінку і має виконати індивідуальне домашнє завдання за новим варіантом.

Критерії оцінювання результатів навчання.

Кожний вид роботи з дисципліни оцінюється за **чотирибальною** шкалою відповідно до Положення про контроль і оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у Хмельницькому національному університеті (<https://khmmu.edu.ua/wp-content/uploads/normatyvni-dokumenty/polozhennya/pro-kontrol-i-oczinuvannya-rezultativ-navchannya.pdf>). Семестрова підсумкова оцінка визначається як середньозважена з усіх видів навчальної роботи, виконаних зданих **позитивно** з урахуванням коефіцієнта вагомості і встановлюється в автоматизованому режимі після внесення викладачем усіх оцінок до електронного журналу. При оцінюванні знань студентів використовуються різні засоби контролю, зокрема: усне опитування; за <https://khmmu.edu.ua/wp-content/uploads/normatyvni-dokumenty/polozhennya/pro-kontrol-i-oczinuvannya-rezultativ-navchannya.pdf> своєрідність теоретичного матеріалу з тем перевіряється тестовим контролем; якість виконання, набуття теоретичних знань і практичних навичок перевіряється шляхом написання поточної контрольної роботи. Оцінка, яка виставляється за практичне заняття, складається з таких елементів: знання теоретичного матеріалу з теми; вміння студента обґрунтувати прийняті рішення при розв'язанні ситуаційних вправ; своєчасного виконання домашнього завдання.

Структурування дисципліни за видами робіт і оцінювання результатів навчання студентів денної форми здобуття освіти у семестрі за ваговими коефіцієнтами

Аудиторна робота			Самостійна, індивідуальна робота	Підсумковий контроль
Усний виступ на практичному занятті (обов'язковий мінімум оцінок - 5)	Тестовий контроль	Контрольна робота	Індивідуальне завдання	Залік
0,5	0,1	0,2	0,2	За рейтингом

Оцінювання тестових завдань

Тематичний тест для кожного студента складається з двадцяти п'яти тестових завдань різної складності, кожне з яких оцінюється одним балом. Максимальна сума балів, яку може набрати студент, складає 25. Оцінювання здійснюється за чотирибальною шкалою. Відповідність набраних балів за тестове завдання оцінці, що виставляється студенту, представлена у нижченаведеній таблиці.

Сума балів за тестові завдання	1–13	14–16	17–22	23–25
Оцінка за 4-бальною шкалою	2	3	4	5

На тестування відводиться 30 хвилин. Правильні відповіді студент записує у талоні відповідей. Студент може також пройти тестування і в он-лайн режимі у модульному середовищі для навчання.

При отриманні негативної оцінки тест слід перездати до терміну наступного контролю.

Семестровий контроль (залік)

Підсумкова семестрова оцінка за інституційною шкалою і шкалою ЄКТС встановлюється в автоматизованому режимі після внесення усіх оцінок до електронного журналу.

Залік виставляється, якщо середньозважений бал, який отримав студент з дисципліни, знаходиться в межах від 3,00 до 5,00 балів. При цьому за інституційною шкалою ставиться «зараховано», а за шкалою ЄКТС – буквене позначення оцінки, що відповідає набраній студентом кількості балів. Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС наведені у таблиці.

Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Інституційна шкала балів	Інституційна оцінка	Критерії оцінювання
A	4,75-5,00	5	Зараховано Відмінно – глибоке і повне опанування навчального матеріалу і виявлення відповідних умінь та навичок. Добре – повне знання навчального матеріалу з кількома незначними помилками. Добре – в загальному правильна відповідь з двома-трьома суттєвими помилками. Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, але достатнє для практичної діяльності за професією. Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, що задовольняє мінімальні критерії оцінювання
B	4,25-4,74	4	
C	3,75-4,24	4	
D	3,25-3,74	3	
E	3,00-3,24	3	
FX	2,00-2,99	2	Незараховано Незадовільно – безсистемність одержаних знань і неможливість продовжити навчання без додаткових знань з дисципліни Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота і повторне вивчення дисципліни.
F	0,00-1,99	2	

Питання для підсумкового контролю з дисципліни

1. Генезис поняття «Громадянське суспільство».

2. Сутність та функції громадянського суспільства.
3. Структура громадянського суспільства.
4. Функціональні моделі громадянського суспільства.
5. Особливості громадянських суспільств у США і в Європі.
6. «Наздоганюча модель» розвитку громадянського суспільства.
7. Особливості становлення громадянського суспільства в Україні.
8. Взаємозв'язок громадянського суспільства та правової держави.
9. Правова держава як основа формування громадянського суспільства.
10. Соціальна держава та громадянське суспільство.
11. Взаємодія громадянського суспільства і держави.
12. Виникнення і зміст демократії. Цінності демократії.
13. Демократичні принципи, процедури та умови функціонування громадянського суспільства.
14. Моделі демократії.
15. Поняття прав людини. Сучасні дискусії щодо прав людини.
16. Права та свободи. Права та відповідальність громадянина.
17. Права людини та представницькі інститути демократії. Типологія прав людини.
18. Методи й механізми захисту прав людини. Інститут Уповноваженого з захисту прав людини.
19. Громадські організації: правовий статус, діяльність та вплив на демократію.
20. Громадянське суспільство як основа демократії.
21. Демократія та політичні організації. Економічна демократія. Демократичні та деспотичні форми правління.
22. Політичні системи. Моделі політичних партій
23. Політичні та правлячі сили.
24. Політична влада. Соціальна влада. Легітимність політичної влади. Принципи розподілу влади.
25. Групи спеціальних інтересів та їх типи.
26. Лобізм та його види.
27. Бюрократія як наукова категорія: суть, ознаки та атрибути бюрократії.
28. Принципи бюрократії. Види та типи бюрократії.
29. Економіка бюрократичних структур та адміністративний ресурс.
30. Методи боротьби з адміністративним ресурсом. Бюрократичне благо. Модель Нісканена.
31. Основи теорії суспільного вибору.
32. Аналіз теорії суспільного вибору Дж.Бреннана, Д.Мюллера, У.Нісканена, М.Олсона, Г.Таллока, Р.Толлісона.
33. Суспільний вибір в умовах прямої демократії.
34. Правило одностайності. Правило більшості.
35. Модель медіанного виборця. Теорема Мея, Рея-Тейлора
36. Суспільний вибір в умовах представницької демократії
37. Принципи виборчого права. Етапи виборчого процесу. Система пропорційного представництва.
38. Феномен раціонального ігнорування. Концепція політичного ділового циклу. Парадокс вибору
39. Політична конкуренція та формування коаліційних урядів.
40. Стратегічне голосування. Модель мінімально виграшної коаліції. Модель мінімально пов'язаних коаліцій. Маніпулювання
41. Соціалізація громадянського суспільства
42. Соціальна політика та її моделі
43. Соціальне партнерство у вирішенні суспільних проблем
44. Нерівність та бідність: значення та способи оцінки
45. Перерозподіл та справедливість.
46. Функції суспільного добробуту.
47. Інтелектуальний капітал у національному та міжнародному вимірах
48. Індекс людського розвитку та методика його визначення.
49. Поняття та функції громадської думки. Інституціалізація громадської думки
50. Критерії взаємодії влади і громадської думки.
51. Сутність та види інтелектуальної власності. Становлення та розвиток ринку об'єктів інтелектуальної власності.
52. Методи оцінки об'єктів інтелектуальної власності.
53. Інститути захисту інтелектуальної власності.
54. Розвиток електронної демократії в Україні.
55. Вплив цифровізації на формування цифрових компетентностей суб'єктів громадянського суспільства
56. Теоретичні основи управління інноваційним розвитком.
57. Формування моделі управління знаннями.
58. Організаційні форми, технології та методи управління знаннями.
59. Моделі управління знаннями. Особливості управління знаннями на рівні підприємства.
60. Системи та стратегії управління знаннями. Стратегії управління інтелектуальним капіталом.
61. Соціальна відповідальність та чинники її становлення.
62. Сталий розвиток як спосіб збереження довкілля.
63. Соціальна відповідальність як чинник сталого розвитку.

64. Розвиток соціальної відповідальності інститутів громадянського суспільства.
65. Соціальна відповідальність держави.
66. Становлення, розвиток та моделі корпоративної соціальної відповідальності.
67. Екологічна компонента соціальної відповідальності.
68. Сутність корупції як соціально-економічного явища, прояви корупції.
69. Боротьба з корупцією як необхідна умова забезпечення національної безпеки України.
70. Основні засади державної антикорупційної політики.
71. Антикорупційна стратегія України.
72. Поняття інтеграції та глобалізації. Вплив глобалізаційних процесів на економіку, культуру, довкілля, людину. Глобальні проблеми людства.
73. Поняття невизначеності В.Гейзенберга. Теорія ризику Дж. Неймана та О.Моргенштерна.
74. Глобальне громадянське суспільство: суть, складові та особливості становлення.
75. Світова практика створення Національних фондів з підтримки інституційного розвитку громадянського суспільства та розвитку соціального партнерства.
76. Проблеми розвитку громадянського суспільства за умов поглиблення євроінтеграційних процесів.
77. Міграційні процеси. Види та форми сучасної міграції.
78. Поняття міжнародних відносин.
79. Особливості міжнародного права. Міжнародне гуманітарне право.
80. Урядові і неурядові міжнародні організації. НАТО.

Рекомендована література

Основна література

1. Абетка політична. Громадянське суспільство і політика : навчальний посібник. За наук. ред. док. наук держ. упр. О. В. Радченка, вид. 11-е, доп. і перероб. – Київ : 2016. – 48с.
2. Головкін Б. М. Запобігання корупції : підручник. – Харків : Видавництво «Право», 2019. – 366 с.
3. Громадянська освіта : посібник / О.В. Літвінов, Н.М. Літвінова, за заг. ред. О.В. Літвінова. – Д. : ТАМАРИСК, 2017. – 100 с.
4. Єфремов Д.П. Економіка суспільного сектору : навч. посіб. / Д.П. Єфремов, Н.В. Фелірко. – К.: КНЕУ, 2014. –351с.
5. Розвиток громадянського суспільства України в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів / В. М. Яблонський, О.М. Балакірева, Т.В. Бельська [та ін.]; за ред. О.А. Корнієвського. – К.: НІСД, 2016. – 72 с
6. Ткачук А., Ткачук О. Що таке демократія? Знати, розуміти, застосовувати. Посібник для молоді і не тільки / А. Ткачук, О. Ткачук. – К.: ТОВ “Видавництво “Юстон”, 2020. – 96 с.

Додаткова література

7. Громадянське суспільство: політичні та соціально-правові проблеми розвитку : монографія / Г. Ю. Васильєв, В. Д. Воднік, О. В. Волянська та ін. ; за ред. М. П. Требіна. – Х. : Право, 2013. – 536 с.
8. Любохинець Л.С. Історія політичних та економічних вчень : навч. посіб. / Л.С. Любохинець, В.М. Шавкун, Л.М. Бабич – К. : «Центр учбової літератури», 2021. – 294с.